

БЕЛАРУСКАЯ СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЯ ТЭРМІНАЛОГІЯ

В.П. КУРТО

Навуковы кіраўнік – ст. выкладчык І.С. ФОКІНА

Паводле сферы выкарыстання лексіка беларускай мовы падзяляецца на агульнаўжывальную і абмежаванага выкарыстання. У склад лексікі абмежаванага выкарыстання звычайна ўключаюць дыялектныя, спецыяльныя і жаргонныя словы. У сваю чаргу спецыяльная лексіка падзяляецца на тэрміналогію, прафесіяналізмы і наменклатуру. Слова тэрміналогія выкарыстоўваецца ў двух асноўных значэннях:

- Сістэма тэрмінаў пэўнай галіны навукі, тэхнікі або мастацтва, якая адлюстроўвае адпаведную сістэму паняццяў.

- Раздзел мовазнаўства, які займаецца вывучэннем тэрмінаў.

Першапачатковай асновай фарміравання тэрміналагічнай лексікі старабеларускай мовы правамерна лічыць намінацыі розных прадметаў і з'яў прыроды ў народным маўленні і пазней фіксацыю гэтых намінацый у пісьмовых помніках старабеларускай мовы.

Развіццё беларускай тэрміналогіі пачалося ў 1920-я гады, калі ў Інбелкульце былі падрыхтаваныя 24 выпускі навуковай тэрміналогіі. У далейшым праца над Беларускай тэрміналогіяй працягвалася і працягваецца ў Інстытуце мовазнаўства і ў Тэрміналагічных камісіях.

У цэлым тэрміналогія, якая выкарыстоўвалася ў старабеларускай мове для намінацыі зямельных уладанняў, прылад апрацоўкі зямлі, разнастайных працэсаў сяўбы і ўборкі ўраджаю, асоб, занятых у сельскай гаспадарцы і г. д., з'яўляецца агульнай для ўсходнеславянскіх моў: борона, жито, косіты, істрава, копа, молотити, овесь, аранье, сеянье, снопъ, ярица і інш.

Колькасць уласна беларускіх інавацый (ботвіньне, збожье, зерне, насенье, стайня) тут значна меншая ў параўнанні з грамадска-палітычнай і гандлёвай тэрміналогіяй. Запазычэнні старабеларускага перыяду ў сельскагаспадарчай тэрміналогіі адзінкавыя.

У параўнанні з іншымі галінамі сельскагаспадарчай тэрміналогія характарызуецца асабліва вялікай ступенню варыятыўнасці і сінанімічнасці. У значнай меры гэта можна растлумачыць тым, што ў сінанімічных радах гэтай тэрміналогіі знайшлі адлюстраванне

працэсы ўзаемапрацікнення (у выніку практычнага выкарыстання) элементаў лексікі старажытнарускай, жывой беларускай, польскай моў і разнастайных мясцовых гаворак, напрыклад: служба, потягль, потугь, подымье – для абазначэння цяглавага сялянскага землеўладання; дворище, подворье, избище, селище, садиба – для абазначэння месца размяшчэння сялянскай хаты з гаспадарчымі прыбудовамі. Сустракаюцца пары, якія складаюцца з тэрміна ўсходнеславянскага паходжання і паланізма: именье – маёнтокъ.

Сінанімічнасць у сельскагаспадарчай лексіцы ствараецца шляхам спалучэння намінацый самой беларускай мовы. У працэсе фарміравання функцыянальных стыляў беларускай мовы нарматыўны статус замацоўваецца або за адным з прапанаваных варыянтаў, або спецыяльнае значэнне надаецца наогул іншай лексеме. Напрыклад на пачатку ХХ стагоддзя сутыкаюцца лексемы тук, клушч, тлустасыць, тлушч, сала, сыць, а ў другой палове прыярытэт атрымоўвае лексема тлушч.

На працягу ХХ ст. сельскагаспадарчая мова пэўным чынам удасканалілася і змянілася. Захаваліся да нашых дзён пераважна агульнаўжывальныя і дыялектныя сродкі выражэння сельскагаспадарчых паняццяў, якія ўжо былі ў актыўным карыстанні ў беларускай мове да распрацоўкі самога слоўніка, частка з якіх знаходзіцца ў канкурэнтных адносінах з іншымі прапановамі ў сучасных лексікаграфічных даведніках.

1. Антанюк Л.А. Беларуская мова. Прафесійная лексіка: Курс лекцый / Антанюк Л.А., Плотнікаў Б.А. - 3-е выданне. – Мн., 2005. - 240 с.
2. Беларуская мова. Фанетыка. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікалогія. Лексікаграфія. Фразеалогія. Марфемная будова слова. Словаўтварэнне. Марфалогія. – Мн., Вышэйшая школа, 1987. - 429 с.